

TÁRSASÁGI ÜGYEK

Bakró-Nagy Marianne 70 éves*

Van egy vidám szín valahol a narancssárga és a vörös között, amelyről feltehetően igen sok hallgatónak és olvasónak Bakró-Nagy Marianne jut az eszébe. Van egy kerek szám, a 70, amelyről feltehetően senkinek nem Bakró-Nagy Marianne jutna az eszébe, ha nem került volna bele a Nyelvtudományi Társaság ünnepi ülésére szóló meghívóba. S van egy, az alkalomhoz kapcsolódó szép, de nem különösebben könnyű feladat: áttekinteni az ünnepelt igen gazdag, s folyamatosan gazdagodó életművét.

Bakró-Nagy Marianne 1971-ben fejezte be egyetemi tanulmányait, s kezdett el dolgozni az MTA Nyelvtudományi Intézetének Finnugor Osztályán. Az osztály akkori közös feladata az Uralisches Etymologisches Wörterbuch (UEW.) megírása volt, ebbe kapcsolódott be Marianne frissen végzett hallgatóként. A csoport munkájának eredményeként megjelent maga a szótár is, anyaga pedig egy sor olyan, változatos témájú tanulmány alapjául szolgált az ünnepelt számára, amelyek szemléletükben, illetve az alkalmazott módszerekben egyaránt megújították az uralisztikát.

Az etimológiai kutatások nélkülözhetetlen komponenseiből, a jelentésrekonstrukcióból és az alaki rekonstrukcióból kibontakozó írások egyszerre tükrözik szerzőjük lenyűgöző tájékozottságát és invenciózus természetét. A komponenses elemzés beépítése a jelentésrekonstrukcióba egyrészt fontos módszertani innováció, másrészt számos nyelvtörténet-elméleti következménye van, a rekonstruált nyelv státuszáról való gondolkodásmódtól a jelentésváltozási folyamatok feltérképezéséig. Hasonlóképpen jelentős újítás az alapnyelvre rekonstruált szókészlet fonotaktikai vizsgálata, mely egyrészt önmagában is figyelemre méltó előrelépés az alapnyelv feltárásában, másrészt eszköz a szótagszerkezet megismerésére, illetve az atipikus szekvenciák feltérképezésére. Ez utóbbi eredmény egyben újabb kiindulópont is, hiszen amellett, hogy utalhat rekonstrukciós problémára, segíthet is a rekonstruált nyelv jobb megismerésében, mivel tükrözhet korábbi változásokat, illetve fontos kutatási témát is jelent ezeknek a leánynyelvi sorsa.

Mindig is markáns vonulatát képezték írásainak a nyelvtörténet és a rekonstrukció elméleti kérdései a nyelv különböző szintjein. Az egyes konkrét hangváltozási folyamatok vizsgálata kapcsán például arra hívta fel a figyelmet, hogy ezekben az artikuláció mellett a percepció is jelentős szerepet játszik, hiszen kiválthatja a hangsorok hallgató általi újraértelmezését. Ugyanígy a különböző grammatikalizációs folyamatok vizsgálatát is a nyelvtörténeti kutatások általános kérdéseire reflektálva, illetve – ezen keresztül – újabb szempontok bevonásával végezte. A nyelv univerzális vonásainak figyelembevétele, a tipológiai eredmények hasznosítása éppúgy mindenütt érvényesülő szempont kutatásaiban, mint ahogy az is, hogy a nyelvek változatokban élnek, területi és társadalmi rétegzettségük olyan evidencia, melynek figyelembevétele nélkül (és az ehhez kapcsolódó kutatások

* A Nyelvtudományi Társaság 2016. november 22-i ülésén elhangzott köszöntő átdolgozott változata.

eredményeinek hasznosítása nélkül) aligha végezhető nyelvtörténeti kutatás. Rendkívül izgalmas vonulata munkásságának továbbá a tabunyelv, melyről első monográfiáját is írta (*Die Sprache des Bärenkultes im Obugrischen*), s a nyelvhasználat e különleges aspektusát vizsgálva nemcsak szűkebben vett nyelvészeti kérdéseket tanulmányoz (milyen módon neveznek meg az obi-ugorok a medvekultuszhoz kapcsolódó fogalmakat), de azt is megállapítja, hogy a medvekultusz az obi-ugor alapnyelv korában már biztosan létezett, és gyökerei korábbi korszakokra nyúlhatnak vissza.

Az újdonságokra való nyitottsága abban is megmutatkozik, hogy az informatika folyamatosan bővülő lehetőségeinek finnugrisztikai szempontú kiaknázásában jelentős szerepet játszott. Vezetésével zajlott le egy olyan pályázat, melynek eredményeként hat veszélyeztetett uráli nyelvnek készült el a számítógépes morfológiai elemzőprogramja. Szintén elkészült az UEW. szabadon hozzáférhető internetes változata (<http://www.uralonet.nytud.hu>), amely egyrészt könnyen kereshető, másrészt számos extra szolgáltatást nyújt a papírváltozathoz képest. Ugyancsak meghatározó szerepet játszott az Ob-Ugric languages: conceptual structures, lexicon, constructions, categories című projektumban, melynek eredményeként különböző hanti és manysi nyelvjárási szövegek digitális, részben morfológiailag is elemzett korpusza áll a kutatók és az érdeklődők rendelkezésére (<http://www.babel.gwi.uni-muenchen.de>). A munkásságában szintén fel-felbukkanó tudományos-ismeretterjesztő vonulat is ezen az új platformon teljesedett ki: az Innet-projektben való részvétel eredménye a veszélyeztetett nyelvekről, de általában véve a nyelvekről is rendkívül sok információt tartalmazó honlap, melyet kollégáival együtt hozott létre (<http://hu.languagesindanger.eu>). S nemcsak azon dolgozik, hogy a hazai nyelvészközösség, illetve az nagyközönség minél naprakészebb információkhoz juthasson a nemzetközi nyelvészeti eredményekről, hanem azon is, hogy az uralisztika legújabb eredményei is ismertté válhassanak a nemzetközi tudományos közösség számára; ennek a törekvésnek igen jelentős mozzanata a készülő Oxford Guide to the Uralic Languages című kötet, melynek ő az egyik szerkesztője.

Ez az igen gazdag kutatói pályafutás azonban az életműnek csak az egyik fele, hiszen ugyanilyen hangsúllyal van jelen munkásságában az oktatás. Tanított rövidebb ideig a Pécsi Tudományegyetemen, majd az ELTE-n, 2001-ben pedig a SZTE Finnugor Tanszékének, valamint a Nyelvtudományi Doktori Iskola Urali nyelvészet programjának vezetője lett. Bár a folyamatosan változó környezet állandóan újabb és újabb, nem feltétlenül szakmai és nem is feltétlenül kellemes feladatok elé állít oktatót és vezetőt egyaránt, egykori hallgatójaként inkább az állandóságot szeretném kiemelni: azt, hogy bármi zajlott is az egyetemi világban adminisztratív szinten, Marianne óráira mindig igazi élmény volt járni.

Hosszan lehetne sorolni még az eredményeket, és fel lehetne sorolni az ezekért méltán megítélt elismeréseket, de úgy érzem, ez már nem tenné teljessé a képet, nem tükrözné, mennyire színes egyéniség az ünnevelt. Aki egyaránt tud izgalmasan előadni és igazi odafordulással hallgatni. Aki tud úgy kérdezni, hogy attól új lendületet kap a gondolkodás, és feltűnik egy addig észrevétlen összefüggés, és tud olyan szövicceket mondani, hogy attól órákra lezsibbad az agy. Igazi gourmet, aki állítólag remekül tud főzni, de a szegedi IC étkezőjében kapható legócskább filteres tea mellett is repül az idő a társaságában. De ez a repülő idő rá valahogy nem hat. Bármi is a titka, kívánom, hogy ez maradjon továbbra is így!

GUGÁN KATALIN
MTA Nyelvtudományi Intézet